

ΜΕΓΑΛΗ
ΟΡΘΟΔΟΞΗ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ 11
Λάζαρος - Νικολαΐδης

είναι γνωστό το έργο *Κατατομή Κανόνος* του Ευκλείδου. Ο Πτολεμαίος αναφέρεται στις δυσκολίες του Μονοχόρδου Κανόνα δικαιολογώντας την από μέρους του εισήγηση του πολυχόρδου κανόνα, με όργανα της οικογενείας του Ψαλτηρίου, εξ ου και το όργανο «Κανονάκι» (βλ.λ. «Κανών»). Η διδασκαλία του μονοχόρδου πέρασε στους Βυζαντινούς μέχρι και το ύστερο Βυζάντιο. Στον ελληνικό κώδικα Βιβλιοθήκης Μονάχου 104 του 1552 περιγράφεται η κατασκευή του. Είναι γνωστό και στους Λατίνους συγγραφείς, όπως ο Βοήθιος (6^{ος} αι.), αναφέρεται σποραδικά στην Ευρώπη κατά την Αναγέννηση. Στην Ανατολή λησμονήθηκε κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο και αναβίωσε κατά τον 19^ο και 20^ο αι., προσφέροντας πολύτιμη συνδρομή στην κατανόηση της Θεωρίας των διαστημάτων. Το μονόχορδο εικονίζεται σε θεωρητικά Ψαλτικής, όπως του

προς 1940. Ευθυμιάδης, Αβραάμ, *Μαθήματα βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής*, Θεσσαλονίκη 1972. Κηλιτζανίδης, Π.Γ., *Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνησίου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς ελληνικής μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την αραβοπερσικήν*, Κωνσταντινούπολη 1881 (=Θεσσαλονίκη 1978). Düring, Ingemar, *Κλαύδιου Πτολεμαίου Αρμονικών βιβλία τρία*, Göteborg: Elanders 1934.

Ο Πυθαγόρας με το μονόχορδο, ξυλογραφία από το βιβλίο του Franchino Gaffurio, *Theorica musicae* (1492)

Μοντανός - μοντανισμός. Δεν γνωρίζουμε πολλά για την ιδιωτική ζωή του Μοντανού. Κατά τον Ευσέβιο ο χρόνος έναρξης της δράσης του τοποθετείται το 156 και το κορύφωμά της στη Μ. Ασία το 172. Καταγόταν από την Αρδαβού της Φρυγίας και αρχικά, πριν ασπασθεί τον χριστιανισμό, υπήρξε ιερέας της Κυβέλης. Στη συνέχεια παρέλαβε τη χιλιαστική παράδοση της Φρυγίας, την ανέπτυξε και τη συμπλήρωσε με εγκρατικά και θεολογικά στοιχεία. Διατηρούσε την πεποίθηση ότι είχε λάβει φωτισμό από το Άγιο Πνεύμα. Γενικώς, πίστευε ότι η εκκλησιαστική ιεραρχία θα έπρεπε να δομείται ανάλογα με την έκτακτη αποκαλυπτική ενέργεια του Πνεύματος, η οποία αναδεικνύει τους υπεράνω και αυτών των επισκόπων ιεραρχικά ιστάμενους οδηγούς του ποιμνίου. Σε ακολουθία των ανωτέρω, ο αιρεσιάρχης Μοντανός περιστοιχίζονταν από ομάδα προφητών και προφητιδών. Ονομαστές ήταν η Μαξιμίλλα και η Πρίσκιλλα. Αν και έγγαμες, είχαν εγκαταλείψει τους συζύγους τους για να αφοσιωθούν στο προφητικό τους έργο. Η συμπερίληψη αυτών των γυναικών στην τάξη των χαρισματούχων, η οποία, κατά τους μοντανιστές, υπέρκειται της εκκλησιαστικής ιεραρχίας, είναι πέραν πάσης αμφιβολίας, κατά το σπληνευτικό σχόλιο του Ιππολύτου ότι «υπέρ

ἀποστόλους και πάν χάρισμα ταῦτα τὰ γυναίκα δοξάζουσιν, ὡς τολμῶν πλεῖον τι Χριστοῦ ἐν τούτοις λέγειν τινὰς αὐτῶν γεγονέναι» (*Κατὰ πασῶν αἰρέσεων* Ἐλεγχος, Η', 1θ', PG 16Γ:3366).

Κατά τον Μοντανό, ο Θεός Πατήρ ενήργησε και αποκαλύφθηκε στον κόσμο μέσω του Ιησού Χριστού και στη μετά Χριστόν εποχή μέσω του Παρακλήτου. Λόγω των χιλιαστικών δοξασιών της Ιωαννείου Παραδόσεως αυτός και οι οπαδοί του υποστήριζαν ότι επίκειται η Δευτέρα Παρουσία. Οι εσχατολογικές προβλέψεις του μοντανισμού έφθαναν στο σημείο να προσδιορίζουν συγκεκριμένο τόπο, στον οποίο θα φανερωνόταν η Βασιλεία. Η Πέπουζα αναδείχθηκε στην ιερή πόλη του μοντανισμού, υποδειχθείσα από τον ίδιο τον Ιησού σε όνειρο που είδε η Πρίσκιλλα ή μια άλλη γυναίκα με το όνομα Κυϊντίλλα (Επιφάνιος Κύπρου, *Κατὰ αἰρέσεων*, Β', μθ', PG 41:877BC)

Ο μοντανισμός διέκρινε τους ανθρώπους σε πνευματικούς, ψυχικούς και σωματικούς, απαγόρευε τον γάμο, επέβαλλε πολλές νηστείες, απέκλειε την άφεση αμαρτιών μετά το Βάπτισμα και ενθάρρυνε τις ενθουσιαστικές τάσεις, με πολλές εθελούσιες προσελεύσεις στο μαρτύριο. Στον μοντανισμό προσχώρησε ο Τερτυλιανός. Ο Ευσέβιος

Ερημητήριο μοντανιστών στην Πέπουζα της Φρυγίας, ιερή πόλη του μοντανισμού

μνημονεύει τα ονόματα των Θεοδότου, Αστερίου Ουρβανού, Πρόκλου, Αλκιβιάδου και Θεμίσωνα ως λογίων που υποστήριζαν τη διδασκαλία του (*Εκκλησιαστική Ιστορία*, Ε', 1στ', PG 20:469-472). Λόγω των εγκρατικών, προφητικών, και κυρίως των θεολογικών του απόψεων προκάλεσε τη σφοδρή αντίδραση του Απολιναρίου Ιεραπόλεως, του Απολλωνίου κ.ά. Το ενθουσιαστικό κίνημα εξαντλήθηκε σχετικά γρήγορα και περιορίστηκε στην περιοχή της Φρυγίας.

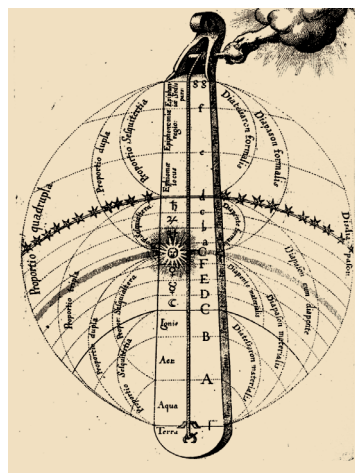
Οι μοντανιστές ή Φρύγες σαφώς κατατάσσονται από τις κανονικές διατάξεις της Εκκλησίας στους αναβαπτίζομενους,

σε περίπτωση εισόδου στην Ορθοδοξία, αιρετικούς (βλ. τον έβδομο κανόνα της Β' Οικουμενικής, τον όγδοο της συνόδου της Λαοδικείας, και τον πρώτο του Μεγάλου Βασιλείου. Τον κανόνα της Β' Οικουμενικής επαναλαμβάνει αυτολεξεί ο εννεηκοστός πέμπτος της Πενθέκτης). Ρητή καταδίκη του Μοντανού περιέχεται στα Πρακτικά της Πενθέκτης και συγκεκριμένα στην επικυρωθείσα από τη σύνοδο ενθρονιστήρια επιστολή του Πατριάρχου Ιεροσολύμων Σωφρονίου αναθεματίζεται μεταξύ άλλων αιρετικών «Μοντανός, Πρίσκιλλα τε και Μαξιμίλλα αἱ τούτου μανιώδεις μαθήτριάι...» (Riedinger, ACO, σ. 480).

Βιβλιογραφία:

Salmon, G., "Montanus", στον τόμο H. Wace (επιμ.), *A dictionary of Christian biography and literature to the end of the sixth century A.D. with an account of the principal sects and heresies*, London 1911, σ. 738-742. Θεοδώρου, Α., *Ιστορία των Δογμάτων*, τ. Α', Αθήνα 1963. Fischer, J., "Die antimontanistischen synoden des 2-3 jahrhunderts", AHC 6 (1974) 241-273. Klawiter, F., *The New Prophecy in Early Christianity: The Origin, Nature and Development of Montanism*, AD 165-220, διδ. διατριβή, Chicago 1975. Riedinger, R., *Acta Conciliorum Oecumenicorum, Series secunda, volumen secundum: Concilium universale Constantinopolitanum tertium*, Pars 1-2, Berlin: de Gruyter 1990-1992. Χρήστου, Π., *Ελληνική Πατρολογία*, τ. Β', Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 21991. Φειδάς, Β., *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α', Αθήνα 21994. TRE 23 (1994) 271-279. Trevett, C., *Montanism: Gender, Authority and the New Prophecy*, Cambridge: University Press 1996. Παπαδόπουλος, Σ., *Πατρολογία*, τ. Α', Αθήνα 31997. Σκουτέρης, Κ., *Ιστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998. LThK³ 7 (1998) 434-436.

Μοργκεντάου, Ερρίκος. Ο Ερρίκος Μόργκενταου, πατέρας, γεννήθηκε το 1856 στη Γερμανία, όπου έζησε μόνο τα παιδικά χρόνια. Διότι οι διορατικοί γονείς του σπεύδουν να αποδημήσουν και να εγκατασταθούν στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, στις οποίες του εξασφαλίζουν αίσιες προοπτικές. Σπουδάζει νομικά. Σταδιοδρομεί ως δικηγόρος, επιχειρηματίας, διπλωμάτης. Διακρίνεται ως φιλόπνοος, φιλομαθής, φιλελεύθερος, φιλόανθρωπος, απροκατάληπτος, αμερόληπτος, αντικειμενικός. Ομολογουμένως, μολονότι εγκαταλείπει τη γενεαίρα του, στη Γερμανία, εξαιτίας των κινδύνων, τους οποίους διαβλέπουν οι γονείς του, και εν τω μεταξύ πληροφορείται βίαιες πράξεις Γερμανών, δεν εκφράζει παράπονο ή πικρία κατά του γερμανικού λαού, τον οποίο ποτέ δεν επικρίνει. Την ευθύνη επιρρίπτει στην πολιτική ηγεσία, η οποία εκπαιδευτικά εμποτίζει τις νέες γερμανικές γενιές με μίσος κατά των άλλων

Σχέδιο του μονόχορδου κατά τον Robert Fludd (1618), όπου το πολεμιακό σύμπαν συνδέεται με τα μουσικά διαστήματα

Χαραλάμπους Οικονόμου, του Αβραάμ Ευθυμιάδου κ.ά. Επιτυχής μεταφορά της θεωρίας επί του μονοχόρδου έχει γίνει με αναπαραστάσεις της χορδής επί της πανδουρίδας ή ταμπούρ ήδη από τον 17^ο-18^ο αι. (Π. Χαλάτσογλου), τον 19^ο αι. (Απόστολος Κώνστας, Χρυσάνθος, Στέφανος Λαμπαδάριος, Π. Κηλιτζανίδης), μέχρι και τις μέρες μας (Σίμων Καράς). Θ.ΑΠ.

Βιβλιογραφία:

Σπυρίδης, Χ., *Ευκλείδου, Κατατομή Κανόνος*, Αθήνα 1996. Καράς, Σ., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής-Θεωρητικών*, τ. Α'-Β', Αθήνα 1982. Αποστολόπουλος, Θ., *Ο Απόστολος Κώνστας Χίος και η συμβολή του στην θεωρία της μουσικής τέχνης*, Αθήνα: IBM 2002. Οικονόμου, Χ., *Βυζαντινής Μουσικής Χορδή-Θεωρητικών*, Ι.Μ. Πάφου, Κύ-